

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยผ่านประสบการณ์ในการฟันฝ่ากับปัญหาการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ มาเป็นเวลานานเกือบ 3 ทศวรรษ จนถึงปัจจุบันนี้ปัญหาเอดส์ยังคงมีผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของประชากรไทย ระบบสาธารณสุข รวมถึงสภาพสังคม และเศรษฐกิจของประเทศ เนื่องจากการปรับเปลี่ยนระบบการเงินการคลังสาธารณสุข และการกระจายอำนาจตามนโยบายทำให้ระบบการให้บริการด้านการป้องกันและควบคุมโรคเอดส์ถูกลดความสำคัญลง หน่วยงานที่เคยมีระบบการให้บริการด้านการป้องกันและควบคุมโรคเอดส์ได้ปิดการดำเนินการไป อีกทั้งรูปแบบการให้บริการทางเพศได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างมาก โดยมีรูปแบบการให้บริการทางเพศที่หลากหลายมากขึ้น และเข้าถึงได้ยากขึ้น ดังนั้นระบบการป้องกัน และควบคุม โรคเอดส์จึงต้องเป็นระบบที่มีรูปแบบที่เท่าทันต่อสถานการณ์(คณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการป้องกันและแก้ไข ปัญหาเอดส์, 2553, หน้า 2-4)

จากการสำรวจการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ในประเทศไทยปี พ.ศ. 2550 - 2552 พบว่า กลุ่มหญิงอาชีพพิเศษ เป็นกลุ่มประชากรที่มีบทบาทอย่างยิ่งต่อสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคเอดส์ในประเทศไทย(คณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการป้องกันและแก้ไข ปัญหาเอดส์, 2553, หน้า 2-4) เนื่องจาก หญิงอาชีพพิเศษ มีลักษณะของอาชีพ คือ มีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงค่อนข้างบ่อย และจำเป็นต้องมีเพศสัมพันธ์กับชายหลากหลายตาเพื่อแลกกับเงิน หรือสิ่งของ โดยหญิงอาชีพพิเศษจะขายบริการทางเพศอยู่ตามสถานประกอบการต่างๆ เช่น บาร์เบียร์ อโกลิ์ นวดแผนโบราณ สปา คาราโอเกะ ร้านอาหาร ฯ ซึ่งหญิงอาชีพพิเศษแม้จะเป็นอาชีพที่มีรายได้สูงแต่หญิงอาชีพพิเศษเหล่านี้ก็ต้องแลกกับความเสี่ยงที่สูงต่อการติดเชื้อเอชไอวีด้วย หากหญิงอาชีพพิเศษเกิดการติดเชื้อเอชไอวี จะส่งผลกระทบต่อตนเองในด้านร่างกายและจิตใจ เช่น ทำให้เกิดการเจ็บป่วยเรื้อรังตามระบบต่างๆของร่างกาย มีค่าใช้จ่ายที่ตามมาจากการรักษาพยาบาล และเกิดภาวะเครียดจากการเป็นโรค จากสภาวะทางด้านร่างกายและจิตใจที่อ่อนแอลงนี้ทำให้ครอบครัวขาดแรงงานในการหารายได้ เป็นภาระให้ครอบครัวในการที่จะต้องดูแลรักษา และถูกสังคมตีตรา อีกทั้งปัจจุบันโรคเอดส์ยังไม่มียาที่สามารถรักษาให้หายขาดได้จึงทำให้เกิดการสูญเสียทางเศรษฐกิจที่สูง เนื่องจากภาครัฐมีหน้าที่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการรักษาชีวิตของผู้ป่วยเอดส์ให้มีชีวิตยืนยาวต่อไป (พิชัย จินตนาภักดี, 2552, หน้า 4-5) ซึ่งจากผลการเฝ้าระวังอุบัติการณ์การติดเชื้อเอชไอวีในกลุ่มหญิง

อาชีพพิเศษ พบว่าในปี พ.ศ. 2550 กลุ่มหญิงอาชีพพิเศษมีแนวโน้มของอัตราอุบัติการณ์การติดเชื้อเอชไอวีเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน ซึ่งมีค่าอุบัติการณ์ของการติดเชื้อเอชไอวี เท่ากับ 0.67 คนต่อประชากร 100 คนต่อปี และมีความชุกของการติดเชื้อเอชไอวี เท่ากับร้อยละ 1.66 นอกจากนี้ประเทศไทยยังขาดรูปแบบการเฝ้าระวังที่หลากหลายในการเข้าถึงประชากรกลุ่มนี้(ชนรักษ์ ผลิตพันธ์, 2552, หน้า 35,45)

จากสภาวะการณ์ดังกล่าวส่งผลให้ในปี พ.ศ. 2552 อัตราความชุกของการติดเชื้อเอชไอวีในกลุ่มหญิงอาชีพพิเศษจังหวัดชลบุรี คิดเป็น 2.35 ซึ่งมากกว่าความชุกของการติดเชื้อเอชไอวี ในระดับประเทศ (ชนรักษ์ ผลิตพันธ์, 2552, หน้า 71) เมื่อนำข้อมูลจากการสำรวจแหล่งบริการทางเพศ และผู้ให้บริการทางเพศของจังหวัดชลบุรีปี 2552 พบว่า จังหวัดชลบุรีมีหญิงอาชีพพิเศษทั้งสิ้น 13,555 คน และทำการขายบริการทางเพศอยู่ตามสถานประกอบกิจการต่างๆ จำนวน 997 แห่ง (ทำเนียบ สัปดาห์ประกายแสง, 2552, หน้า 32) ซึ่งจากบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปนี้ ทำให้การเข้าถึงกลุ่มหญิงอาชีพพิเศษนั้นทำได้ยาก นอกจากนี้หญิงอาชีพพิเศษสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการย้ายเข้า และย้ายออกจากอาชีพหญิงอาชีพพิเศษ จึงมีผลให้ขนาดประชากร และข้อมูลพื้นฐานของหญิงอาชีพพิเศษสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา ด้วยเหตุนี้เพื่อให้การดำเนินงานควบคุมป้องกันโรคเอดส์ของจังหวัดชลบุรีเกิดประสิทธิภาพสูงสุด จึงต้องมีการสำรวจข้อมูลพื้นฐานของหญิงอาชีพพิเศษ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ทันต่อสถานการณ์ และทันต่อรูปแบบการให้บริการทางเพศที่เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคเอดส์ของหญิงอาชีพพิเศษในเขตจังหวัดชลบุรี เพื่อนำข้อมูลที่ได้มากำหนดกลยุทธ์ และรูปแบบการส่งเสริมการป้องกันโรคเอดส์ที่เหมาะสมในกลุ่มหญิงอาชีพพิเศษของจังหวัดชลบุรีต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

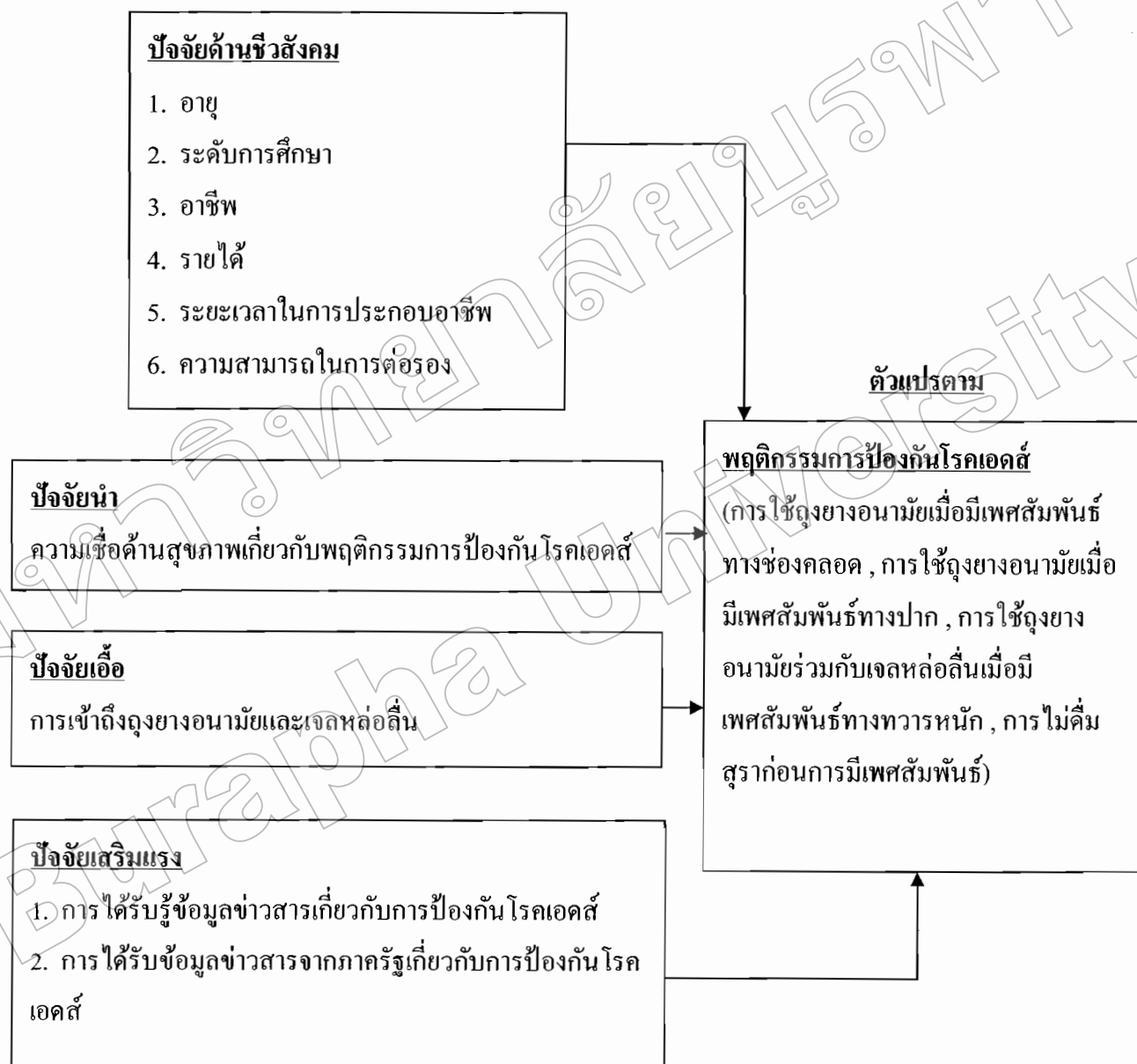
1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการป้องกัน โรคเอดส์ของหญิงอาชีพพิเศษ
2. เพื่อศึกษาปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ ปัจจัยเสริมแรง และปัจจัยด้านชีวสังคมของหญิงอาชีพพิเศษ
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกัน โรคเอดส์ของหญิงอาชีพพิเศษ ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ ปัจจัยเสริมแรง และปัจจัยด้านชีวสังคม
4. เพื่อหาปัจจัยทำนายพฤติกรรมการป้องกัน โรคเอดส์ของหญิงอาชีพพิเศษ

สมมติฐานการวิจัย

1. ปัจจัยด้านชีวสังคม ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ระยะเวลาในการประกอบอาชีพ และความสามารถในการต่อรอง มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคเอดส์ของหญิงอาชีพพิเศษ
2. ปัจจัยนำ ได้แก่ ความเชื่อด้านสุขภาพเกี่ยวกับพฤติกรรมการป้องกันโรคเอดส์ มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคเอดส์ของหญิงอาชีพพิเศษ
3. ปัจจัยเอื้อ ได้แก่ การเข้าถึงถุงยางอนามัย และเจลหล่อลื่น มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคเอดส์ของหญิงอาชีพพิเศษ
4. ปัจจัยเสริมแรง ได้แก่ การได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการป้องกันโรคเอดส์ และการได้รับข้อมูลข่าวสารจากภาครัฐเกี่ยวกับการป้องกันโรคเอดส์ มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคเอดส์ของหญิงอาชีพพิเศษ
5. ตัวแปรจากปัจจัยด้านชีวสังคม ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ และปัจจัยเสริมแรง สามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมการป้องกันโรคเอดส์ของหญิงอาชีพพิเศษ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาระบบการป้องกันและควบคุมโรคเอดส์ และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรรมการป้องกันโรคเอดส์ในกลุ่มหญิงอาชีพพิเศษ จังหวัดชลบุรี
2. ผลการวิจัยสามารถนำไปเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบาย และกลยุทธ์การดำเนินงานป้องกันการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ ในกลุ่มหญิงอาชีพพิเศษ จังหวัดชลบุรี
3. ความรู้ที่ได้จากการวิจัยสามารถนำมาเป็นแนวทางในการศึกษา ค้นคว้าเพิ่มเติม และเป็นประโยชน์ต่อผู้สนใจในการศึกษาวิจัยต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) ในลักษณะการศึกษา ณ จุดเวลา (Cross-Sectional Study) เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างหญิงอาชีพพิเศษในเขตจังหวัดชลบุรี เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคเอดส์ของหญิงอาชีพพิเศษในเขตจังหวัดชลบุรี ในช่วงระยะเวลาตั้งแต่เดือน มีนาคม ถึงเดือนพฤษภาคม ปี พ.ศ. 2554 ด้วยการใช้แบบสอบถามเกี่ยวกับ ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ ปัจจัยเสริมแรง และปัจจัยด้านชีวสังคม

ข้อจำกัดของการวิจัย

เนื่องจากการขายบริการทางเพศเป็นอาชีพที่ผิดกฎหมาย และการศึกษานี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศ ซึ่งเป็นสิ่งที่ละเอียดอ่อนดังนั้นผู้วิจัยจึงไม่ระบุชื่อผู้ตอบแบบสอบถาม และชื่อของสถานบริการ ลงในแบบสอบถาม

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ปัจจัยนำ (Predisposing Factors) หมายถึง ความเชื่อด้านสุขภาพเกี่ยวกับพฤติกรรมการป้องกันโรคเอดส์ของหญิงอาชีพพิเศษ ประกอบด้วย การรับรู้โอกาสเสี่ยงของตนต่อการติดเชื้อโรคเอดส์ การรับรู้ความรุนแรงของโรคเอดส์ การรับรู้ประโยชน์ของการปฏิบัติตนเพื่อป้องกันโรคเอดส์ และการรับรู้อุปสรรคของการปฏิบัติตนเพื่อป้องกันโรคเอดส์

1.1 การรับรู้โอกาสเสี่ยงของตนต่อการติดเชื้อโรคเอดส์ หมายถึง ความเข้าใจตามความรู้สึกของหญิงอาชีพพิเศษว่าพฤติกรรมที่เกี่ยวกับอาชีพหญิงบริการ พฤติกรรมใดเมื่อปฏิบัติแล้วจะทำให้ตนเองเสี่ยงต่อการติดโรคเอดส์ และพฤติกรรมใดเมื่อปฏิบัติแล้วไม่ทำให้ตนเองเสี่ยงต่อการติดโรคเอดส์

1.2 การรับรู้ความรุนแรงของโรคเอดส์ หมายถึง ความเข้าใจตามความรู้สึกรองหญิงอาชีพพิเศษว่าการเป็นโรคเอดส์จะส่งผลกระทบต่อตัวเอง ครอบครัว และสังคมอย่างไร

1.3 การรับรู้ประโยชน์ของการปฏิบัติตนเพื่อป้องกันโรคเอดส์ หมายถึง ความเข้าใจตามความรู้สึกรองหญิงอาชีพพิเศษ ว่าการใช้ถุงยางอนามัยร่วมกับเจลหล่อลื่นทุกครั้งเมื่อมีเพศสัมพันธ์กับคู่นอน สามารถป้องกันการติดโรคเอดส์ได้ และการไม่ดื่มเครื่องดื่มผสมแอลกอฮอล์ก่อนการมีเพศสัมพันธ์จะทำให้ตนเองมีสติ และสามารถป้องกันตนเองจากโรคเอดส์ได้อย่างถูกต้อง

1.4 การรับรู้อุปสรรคของการปฏิบัติตนเพื่อป้องกันโรคเอดส์ หมายถึง ความเข้าใจตามความรู้สึกรองหญิงอาชีพพิเศษ เกี่ยวกับสิ่งที่มีผลขัดขวางการมีพฤติกรรมป้องกันการป้องกันโรคเอดส์ ได้แก่ ราคาของถุงยางอนามัยและเจลหล่อลื่น คุณภาพของถุงยางอนามัยและเจลหล่อลื่น ความไว้วางใจ การดื่มเครื่องดื่มผสมแอลกอฮอล์ก่อนการมีเพศสัมพันธ์กับลูกค้า และความต้องการของลูกค้า

2. ปัจจัยเอื้อ (Enabling Factors) หมายถึง สิ่งที่เป็นแหล่งทรัพยากรที่จำเป็นในการแสดงพฤติกรรมป้องกันการป้องกันโรคเอดส์ของหญิงอาชีพพิเศษ และสิ่งสนับสนุนที่จะช่วยให้หญิงอาชีพพิเศษแสดงพฤติกรรมป้องกันการป้องกันโรคเอดส์ คือ การเข้าถึงถุงยางอนามัยและเจลหล่อลื่น ได้แก่ การเข้าถึงแหล่งที่มีบริการแจกถุงยางอนามัย การเข้าถึงแหล่งที่มีบริการแจกเจลหล่อลื่น การเข้าพบเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเพื่อขอรับแจกถุงยางอนามัย การเข้าพบเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเพื่อขอรับแจกเจลหล่อลื่น และความสามารถในการหาซื้อเจลหล่อลื่น

3. ปัจจัยเสริมแรง (Reinforcing Factors) หมายถึง การได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการป้องกันโรคเอดส์ของหญิงอาชีพพิเศษ และการได้รับรู้ข้อมูลจากภาครัฐเกี่ยวกับการป้องกันโรคเอดส์ของหญิงอาชีพพิเศษ ที่มีผลทำให้หญิงอาชีพพิเศษมีพฤติกรรมป้องกันการป้องกันโรคเอดส์ ได้แก่ การได้รับรู้ข้อมูลว่าหากพกถุงยางอนามัยติดตัวไว้จะทำให้ท่านถูกตำรวจจับ การได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการป้องกันโรคเอดส์จากเจ้าหน้าที่ภาครัฐ(แพทย์, พยาบาล, เจ้าหน้าที่สาธารณสุข) การได้รับความรู้เรื่องการใช้ถุงยางอนามัยจากเจ้าหน้าที่ภาครัฐ(แพทย์, พยาบาล, เจ้าหน้าที่สาธารณสุข)

4. ปัจจัยด้านชีวิตสังคม หมายถึง ลักษณะส่วนบุคคลของหญิงอาชีพพิเศษ

4.1 อายุ หมายถึง อายุปัจจุบันของหญิงอาชีพพิเศษโดยใช้หน่วยเป็นปี

4.2 ระดับการศึกษา หมายถึง ระดับการศึกษาขั้นสูงสุดของหญิงอาชีพพิเศษ

4.3 ระยะเวลาในการประกอบอาชีพ หมายถึง ระยะเวลาตั้งแต่เริ่มเป็นหญิงอาชีพพิเศษจนถึงปัจจุบัน

4.4 รายได้ หมายถึง เงินที่หญิงอาชีพพิเศษได้รับจากการขายบริการทางเพศ

4.5 อาชีพ หมายถึง อาชีพที่หญิงอาชีพพิเศษทำนอกเหนือจากการขายบริการทางเพศ

4.6 ความสามารถในการต่อรอง หมายถึง การที่หญิงอาชีพพิเศษสามารถเจรจาให้ลูกค้าใช้ถุงยางอนามัยเมื่อมีเพศสัมพันธ์ได้ หรือการทำให้ตนเองรอดพ้นจากการมีเพศสัมพันธ์โดยไม่ป้องกัน

5. พฤติกรรมการป้องกันโรคเอดส์ หมายถึง การที่หญิงอาชีพพิเศษมีพฤติกรรมการใช้ถุงยางอนามัยเมื่อมีเพศสัมพันธ์ทางช่องคลอด มีการใช้ถุงยางอนามัยเมื่อมีเพศสัมพันธ์ทางปาก มีการใช้ถุงยางอนามัยร่วมกับเจลหล่อลื่นเมื่อมีเพศสัมพันธ์ทวารหนัก และการไม่ดื่มเครื่องดื่มผสมแอลกอฮอล์ก่อนการมีเพศสัมพันธ์

6. หญิงอาชีพพิเศษ หมายถึง หญิงที่มีพฤติกรรมการขายบริการทางเพศเพื่อแลกกับเงินหรือสิ่งของ โดยให้บริการทางเพศอยู่ในสถานประกอบการต่างๆของเมืองพัทยา ซึ่งอาจทำเป็นอาชีพหลักหรือทำเป็นอาชีพเสริมก็ได้ แต่จะต้องไม่เป็นผู้ที่ขายบริการทางเพศในสำนักค้าประเวณีหรืออาบอบนวด

7. สถานประกอบการ หมายถึง สถานที่ที่จัดให้มีหรือมีผู้ให้บริการทางเพศมาอาศัยหรือแอบแฝงเพื่อประกอบอาชีพ โดยผู้ให้บริการทางเพศเป็นพนักงานของแหล่งบริการนั้นๆ หรือเป็นบุคคลภายนอก